

MELANDRI v. San Marino (№ 25189/21)

Обставини справи

Справа стосувалася скарги за пунктами 1 та підпунктами «а» та «б» пункту 3 статті 6 Конвенції у зв'язку з кримінальним провадженням проти заявника за відмивання коштів, а також скарги щодо подальшої конфіскації його майна за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції.

28 листопада 2012 року Агентство фінансової розвідки (далі – FIA) повідомило слідчого суддю про потенційно незаконні банківські операції заявника та L.C. у B.C. S.p.a. – банку Сан-Марино.

У період з 2 вересня 2009 року по 17 березня 2010 року заявник поклав на свій банківський рахунок 4,865,830 євро (EUR) готівкою та чеками на суму близько 500 000 євро.

Тим часом L. C., якого заявник представив банку, також відкрив поточний рахунок у банку на ім'я виноробної компанії O. (далі – компанія O.), єдиним директором якої він був. У період з 20 жовтня 2010 року по 22 грудня 2010 року на рахунок цієї компанії було перераховано 310 000 євро від компанії A. G., яка була пов'язана із заявником.

FIA поінформувало, що з повідомлень у ЗМІ в червні 2012 року стало відомо, що в результаті розслідування під назвою «Операція Баккус» [«Operation Baccus»], яке проводилося, *inter alia*, Управлінням Барі по боротьбі з мафією (the Bari Anti-Mafia District Directorate, Італія), заявник разом з L. C. були піддані заходам, що обмежують особисту свободу. Заявник та інші особи були звинувачені в Італії у вчиненні низки злочинів, включаючи відмивання коштів, змову з метою вимагання, лихварство та шахрайство проти Держави, через низку фіктивних операцій у виноробному секторі. Незаконна діяльність мала на меті в кінцевому підсумку ввести в оману італійські податкові органи та Європейський Союз.

22 листопада 2013 року слідчий суддя, на підставі доказів, отриманих в рамках міжнародної правової допомоги, пред'явив заявнику та L. C. обвинувачення у відмиванні коштів за статтею 199 bis Кримінального кодексу, розпорядившись про накладення превентивного арешту на поліс страхування життя з єдиним страховим внеском, укладеного у компанії C.S.A. S.p.a., на який були переведені цінні папери та суми на загальну суму приблизно 6 800 000 євро, на рахунок у банку CIS, на якому знаходилося 480 євро, а також на будь-який інший рахунок, що міг бути пов'язаний із заявником, у будь-якій іншій фінансовій установі в Сан-Марино.

Заявнику було висунуто офіційні обвинувачення 9 грудня 2014 року. Відповідно до обвинувального акта слідчого судді від 17 квітня 2015 року,

заявник звинувачувався в переказі та приховуванні коштів, отриманих злочинним шляхом, через різні банківські операції.

Вироком судді суду першої інстанції (Commissario della Legge) від 10 січня 2019 року заявника було визнано винним у відмиванні коштів, переведенні та приховуванні коштів незаконного походження, за обома обвинуваченнями, враховуючи триваючий характер злочинів у сукупності, й суд, схилившись до мінімальної міри покарання вирішив призначити заявникові покарання у вигляді позбавлення волі до 4 років і 6 місяців. Крім того, відповідно до статті 147 КК суддя розпорядився про конфіскацію раніше арештованого майна, а також нарахованих на нього відсотків.

Суддя першої інстанції вважав, що заявник був залучений до різних кримінальних проваджень, пов'язаних з економічними злочинами, які принесли значні суми грошей (мільйони євро). Обставини справи, в тому числі строки та використані методи, свідчили про те, що кошти, якими володів заявник, були отримані в результаті таких правопорушень. Цих доказів (*prove logiche*) було достатньо, щоб переконати суддю, як того вимагає національна практика, незалежно від встановлення вини у вчиненні цих предикатних злочинів. Національний суд вважав, що не можна ігнорувати той факт, що заявник був причетний до організованої злочинності протягом декількох років і що на депозити було покладено готівку, що є типовим для осіб, які бажають приховати походження коштів. Таким чином, поведінка заявника становила склад злочину, передбаченого статтею 199 bis КК, і такі елементи злочину, як об'єктивна сторона та прямий умисел були встановлені.

Розглянувши апеляцію заявника 6 листопада 2020 року Апеляційний суд залишив у силі обвинувальний вирок за першим пунктом обвинувачення, при цьому змінивши підстави його постановлення. Зокрема, він вважав, що заявник дійсно вчинив злочин з відмивання коштів, який, проте, підлягав кримінальному переслідуванню у цій справі, оскільки Закон № 99/2010 вже передбачав, що відповідний виняток, передбачений статтею 199 bis КК, не застосовується до предикативного (основного) злочину – виготовлення фальшивих рахунків-фактур. Суддя апеляційного суду також виправдав заявника за другим обвинуваченням, не погодившись з висновком суду першої інстанції з огляду на причини виправдання співучасника, а саме на відсутності доказів продовження існування злочину після внесення змін у 2013 році). У будь-якому випадку, навіть за умови правильного підґрунтя, яке було застосоване в апеляції, кошти, про які йшлося у другому обвинуваченні, були скоріше засобом вчинення злочину, а не прибутком, і саме з цієї причини обидва обвинувачені повинні були бути виправдані. Як наслідок, суд переглянув та призначив покарання, *inter alia*, у вигляді 4 років і 3 місяців позбавлення волі. Решта вироку була залишена без змін.

Посилаючись на пункт 1 та підпункти «а» та «b» пункту 3 статті 6 Конвенції й на статтю 1 Першого протоколу до Конвенції, заявник скаржився, зокрема, на те, що він не мав можливості захистити себе, оскільки його звинуватили у відмиванні коштів [money laundering], а не у відмиванні власних коштів [self-laundering], а також на те, що рішення про конфіскацію не було пропорційним.

Оцінка Суду

В контексті скарги за пунктом 1 та підпунктами «а» та «b» пункту 3 статті 6 Конвенції основний аргумент заявника полягав в тому, що він не знав про правову кваліфікацію відповідних суттєвих фактів, оскільки вважав, що існувала різниця між відмиванням коштів [money laundering] і відмиванням власних коштів [self-laundering], хоча вони і охоплювалися однією й тією ж нормою (стаття 199 bis КК).

По-перше, ЄСПЛ зазначив, що стаття 199 bis КК стосувалася злочину відмивання коштів [money laundering]. Однак, згідно зі статтею 199 bis КК (у редакції до 2013 року), особа, яка вчинила основний злочин (який призвів до отримання активів, що в кінцевому підсумку були відмиті), могла скористатися застереженням про виключення з обвинувачення відмивання коштів (див. *Staiano v. San Marino* (ухв.), № 75201/16, § 58, 3 вересня 2019 року). Як стверджував Уряд та визнав Апеляційний суд, вже до 2013 року це застереження не застосовувалося до «видачі, використання або випуску рахунків-фактур або інших документів за вигадані операції або послуги» відповідно до статті 1 (f) Закону № 99/2010 (що також визнав заявник у своїй заяві). ЄСПЛ погодився, що в правовій системі Сан-Марино, хоча юридична термінологія може відсилати до «відмивання» та «відмивання власних коштів», як стверджував Уряд, злочин, передбачений статтею 199 bis КК, залишається одним і тим самим, незалежно від будь-яких винятків, які можуть з'явитися через те ж саме положення або інші закони, що впливають на це положення. Таким чином, ЄСПЛ не міг погодитися з аргументом заявника про те, що така ситуація створила двозначність, яка унеможливорює захист (пункт 51 рішення).

З огляду на це заявник був детально поінформований про характер та причини пред'явлених йому обвинувачень, що дало йому достатній час та можливості підготувати належний захист. ЄСПЛ відхилив скаргу заявника за пунктом 1 та підпункти «а» та «b» пункту 3 статті 6 Конвенції (пункти 53–54 рішення).

Щодо скарги за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції, то ЄСПЛ, з посиланням на свою практику нагадав, що захід конфіскації, навіть якщо він передбачає позбавлення майна, однак, є контролем за використанням майна у значенні другого пункту статті 1 Першого протоколу до Конвенції (див. рішення у справах *Air Canada v. the United Kingdom*, 5 травня 1995 року, § 34,

Series A № 316-A, § 34; *Silickienė v. Lithuania*, № 20496/02, § 62, 10 квітня 2012 року, § 62; *S.A. Bio d'Ardenne v. Belgium*, № 44457/11, § 48, 12 листопада 2019 року, § 48; та *Markus v. Latvia*, № 17483/10, § 70, 11 червня 2020 року). Однак у деяких випадках, коли конфіскація передбачала передачу права власності на постійній основі, а заявник не мав реальної можливості повернути своє майно, ЄСПЛ вважав, що такі заходи були рівнозначні позбавленню власності (див., наприклад, рішення у справах *Andonoski v. the former Yugoslav Republic of Macedonia*, № 16225/08, § 30, 17 вересня 2015 року; *B.K.M. Lojistik Tasimacilik Ticaret Limited Sirketi v. Slovenia*, № 42079/12, § 38, 17 січня 2017 року; та *Yaşar v. Romania*, № 64863/13, § 49, 26 листопада 2019 року) (пункт 63 рішення).

В обох ситуаціях ЄСПЛ повинен встановити, чи був захід законним і «відповідав загальним інтересам», а також чи існував розумний зв'язок пропорційності між застосованими засобами та метою, яку прагнули досягти (див. рішення у справах *Džinić v. Croatia*, № 38359/13, §§ 61 і 62, 17 травня 2016 року, та *Gogitidze and Others v. Georgia*, № 36862/05, §§ 96 і 97, 12 травня 2015 року). Характер втручання, переслідувана мета, характер порушених майнових прав, а також поведінка заявника і державних органів, що втручаються, є одними з основних факторів, що мають істотне значення для оцінки того, чи було дотримано при застосуванні оскаржуваного заходу необхідного справедливого балансу і, зокрема, чи було накладено непропорційний тягар на заявника (див. рішення у справі *Karahasanoglu v. Turkey [GC]*, № 21392/08 та 2 інші, § 149, від 16 березня 2021 року, та *Ferhatović v. Slovenia*, № 64725/19, § 43, 7 липня 2022 року).

ЄСПЛ зазначив, що стосовно законності заходів з конфіскації в Сан-Марино він раніше визнавав конфіскацію, за відсутності обвинувальних вироків, законною відповідно до частини другої статті 147 КК, на яку посилався Уряд у цій справі (див. *Zaghini v. San Marino*, № 3405/21, § 59, 11 травня 2023 року, та рішення у справі *Balsamo v. San Marino*, №№ 20319/17 та 21414/17, §§ 73 та 89, 8 жовтня 2019 року), та конфіскації після засудження, які були законними відповідно до частини 1 статті 147 та на той час (3), а тепер (10) КК (див. *Sofia v. San Marino (ухв.)*, № 38977/15, § 69, 2 травня 2017 року). У цій справі заявника було визнано винним у відмиванні коштів, отриманих злочинним шляхом, у зв'язку з переказом грошей, вчиненим у період з 10 березня 2011 року до 27 грудня 2011 року, дати останнього переказу страхового поліса. Суддя апеляційного суду постановив, що ці кошти, або більша їх частина, становили особистий прибуток, отриманий заявником в обмін на його участь в організованій злочинності. Таким чином, ці суми були визнані такими, що отримані злочинним шляхом. На додаток, сам заявник визнав, що конфісковані гроші були ціною, прибутком або плодом злочину і що єдиною можливою правовою підставою для конфіскації у його справі була частина перша статті 147 КК. З цього випливало, що у цій справі, враховуючи

відповідний обвинувальний вирок, було б достатньо визнати, що конфіскація, застосована до заявника, відповідала закону, а саме частині першій статті 147 (або частині третій у різних її редакціях) (пункт 70 рішення).

Також очевидно, що захід у цій справі мав законну мету, в загальних інтересах, а саме боротьбу з відмиванням грошей (див. рішення у справах *Zaghini*, згадане вище, § 60; *Sofia*, згадане вище, § 70; та *Piras v. San Marino* (ухв.), № 27803/16, § 54, 27 червня 2017 року) (пункт 71 рішення).

Стосовно пропорційності, попри відсутність сумнівів конфіскації значної суми коштів, національні суди обох інстанцій вважали, що вона була отримана від злочину, і встановили, що заявник не зміг довести, що ці суми мали законне походження. У зв'язку з цим, а також щодо процесуальних гарантій, ЄСПЛ послався на свій попередній висновок про те, що в кримінальному провадженні були дотримані права захисту. Беручи до уваги всі відповідні факти та італійське провадження, на думку судді апеляційного суду, відповідні перекази були відмиванням коштів (іншими словами, переказ доходів від кримінального правопорушення), і ЄСПЛ зазначив, що ці операції відповідали сумам (арештованим і, зрештою) конфіскованим. Дійсно, заявник не вказав, які суми були конфісковані в надлишку, а також не наводив цього аргументу в апеляційній скарзі, попри те, що його вже було визнано винним за цим обвинуваченням і застосовано конфіскацію (пункт 72 рішення).

Зокрема, ніщо не свідчило про те, що кошти, згадані в другому обвинуваченні, були коли-небудь (вилучені та, зрештою) конфісковані. Так само не було жодних ознак того, що конфіскація мала на меті покрити будь-які прибутки, отримані у зв'язку з другим обвинуваченням, за яким заявника було виправдано. Таким чином, аргумент заявника про те, що розмір конфіскації мав бути змінений після цього виправдувального вироку, був помилковим. З огляду на це, та враховуючи, зокрема, важливість переслідуваної мети, а також відповідні процесуальні гарантії, доступні заявнику в рамках відповідного провадження, ЄСПЛ не вважав, що цей захід був непропорційним (пункти 73–74 рішення).

Висновок

Відсутність порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції (захист власності).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 12 вересня 2024 року й набуло статусу остаточного 12 грудня 2024 року відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.